

OMALOVAŽAVANJE SUPRUŽNIKA (*NUŠŪZ*) I ZLOSTAVLJANJE SUPRUGE (*DARB*) U KONTEKSTU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Senaid ZAJIMOVIĆ
Vakufska direkcija Sarajevo
zajimovic1@gmail.com

SAŽETAK: Ovaj rad ima za cilj sagledati dosadašnje rezultate tumačenja termina *nušūz* i *darb* kod klasičnih, ali i savremenih tumača i prevodilaca Kur’ana i propise koje su islamski pravници bazirali na tom tumačenju, a zatim ponuditi novija saznanja u ovoj oblasti u kontekstu vremena i prostora u kome živimo, općih principa islama i intencija šerijata. Pogrešno upotrijebljena terminologija može izazvati pogrešnu percepciju u poimanju kur’anskog teksta, pa time i njegovu neadekvatnu primjenu u izricanju šerijatskopравnih normi koje se tiču braka i porodice. U radu pokušavamo odgovoriti na pitanje: Da li su dosadašnji prijevodi kur’anskih termina, *nušūz* – *neposlušnost supruge* i *ed-darb* – *udaranje supruge*, u koliziji s intencijama šerijata? U tom smislu, rad tretira osjetljivost bračnih odnosa i problema te problematizira različita shvatanja kur’anskih izraza *nušūz* i *ed-darb*. Uzimajući u obzir intencije šerijata prema kojima je jedna od zaštićenih vrijednosti ljudsko dostojanstvo, autor u radu preispituje mogućnost drukčije interpretacije 34. i 128. ajeta iz sure En-Nisa u kojima se spominju izrazi *nušūz* i *ed-darb*.

Ključne riječi: *šerijat*, *intencije šerijata*, *šerijatski brak*, *omalovažavanje supružnika*, *udaranje supruge*, *zlostavljanje*, *izoliranje*, *nušūz*, *darb*

Uvod

O problemu omalovažavanja i lošeg ponašanja među supružnicima Kur’an govori u suri En-Nisa na dva mjesta, jedanput u kontekstu supruge, a drugi put u kontekstu supruge.

U Korkutovom prijevodu 128. ajeta sure En-Nisa stoji: “Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi *jo-guniti* (*nušūz*) ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode – a nagodba je najbolji način – ta ljudi su stvoreni lakomi! I ako

vi budete lijepo postupali i Allaha se bojali – pa, Allah dobro zna ono što radite.”

Iako se radi o bračnim drugovima, ženski partner u ajetu je nazvan *ženom* (*imre’etun*), a ne *suprugom* (*zevdžetun*) što je uobičajen naziv za suprugu u arapskom jeziku. Isto tako, muški partner je nazvan *ba’l* što znači *formalno suprug* ili samo *muž*, ali ne i *suprug*. Dakle, u ajetu supružnici nisu nazvani uobičajenim terminima *zevdž* i *zevdžetun*, što govori da se radi o

partnerima koji su samo formalno u braku, a uzrok takvog naziva implicira i postojanje razloga. Naime, ako žena živi u strahu od mogućeg omalovažavanja, ponižavanja, nipodaštavanja, lošeg postupanja i zanemarivanja njenih prava od strane muža, bolje im je da se na vrijeme dogovore i nagode i da za svoje trenutno stanje iznađu adekvatno rješenje nego da nastave tako živjeti. Uzvišeni Allah ih zbog toga naziva formalnim bračnim partnerima, jer u njihovom braku, očito

je, ima problema. U takvom bračnom odnosu nestalo je ljubavi, spokoja i samilosti, što su osnovni postulati uspješnog braka.

Da se u takvom braku radi o ponižavanju, degradiranju, lošem ponašanju, gledanju s visine ili nipodaštavanju vidi se iz značenja riječi *nušūz* koja je u našim prijevodima Kur'ana, kad se radi o mužu, prevedena kao *jogunstvo, zlostavljanje, mržnja, rđav postupak, surovost, odbojnost ili nevjera* (Korkut, 2019:98), (Karić, 2006:99), (Mehanović, 2014:99), (Pandža-Čaušević, 1989:135), (Mlivo, 2004:38), (Duraković, 2004:99), (Karaman, 2018:98). Dakle, prema ovim prijevodima, muž se *joguni, zlostavlja, mrzi, rđavo postupka, surov je, odbojan i nevjeran*. Sedam različitih prijevoda koji se odnose na muža. Smatramo da samo jedan prijevod, a to je prijevod Kur'ana autora Pandže i Čauševića, termina *nušūz* u značenju *rđav postupak* odgovara intenciji kur'anskog teksta. Različiti prijevodi ovog termina mogu utjecati na neadekvatno razumijevanje ajeta kao i bračnog problema o kojem Kur'an govori.

Na drugom mjestu u 34. ajetu sure En-Nisa termin *nušūz* spominje se u vezi sa ženom: "...A one čijih se neposlušnosti (*nušūz*) pribijavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! – Allah je, zaista, Uzvišen i Velik!" (En-Nisa, 34)

Gotovo svi prevodioci Kur'ana na bosanski jezik *nušūz* u ovom ajetu preveli su kao *neposlušnost* ili *nepokornost*¹. Postavlja se pitanje da li je u ovom ajetu termin *nušūz* ispravno prevesti kao neposlušnost ili je ispravnije prevesti ga kao: omalovažavanje, loše ponašanje, uzdizanje nad suprugom i degradiranje? Ovakav prijevod termina *nušūz* podržava ajet iz sure El-Mudžadele u kojem se ovaj

termin navodi u značenju: uzdizanje ili uzvisivanje nad nekim ili nečim: "O vjernici, kad vam se kaže: 'Načinite mjesta drugima tamo gdje se sjedi' – vi načinite, pa i vama će Allah mjesto načiniti; a kad vam se rekne: 'Dignite se (*tenšuzu*)' – vi se dignite – Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. – A Allah dobro zna ono što radite." (El-Mudžadele, 11)

Na osnovu ovog ajeta vidljivo je da riječ *nušūz* može značiti: *uzdizanje nad drugim, dizanje, gledanje sa visine na nekoga, a samim time i pokušaj ponižavanja i degradiranja druge osobe*. Dakle, smatramo da se u oba slučaja govori o: ponižavanju, omalovažavanju i degradiranju bračnog partnera, lošem ponašanju i zanemarivanju prava supružnika, što je prirodna formalnih brakova. Budući da se u gore spomenutim ajetima govori o strahu od omalovažavanja i lošeg ponašanja, Uzvišeni Allah preporučuje mjere kako taj problem, ukoliko se desi, treba liječiti.

Nejednaka percepcija termina *nušūz*

Zbog različitog prijevoda istog termina nastalo je različito tumačenje i poimanje problema *nušūz*. *Nušūz* se u našim prevodima u slučaju muškarca prevodi kao *jogunjenje* (En-Nisa, 128), dok se u slučaju žene prevodi kao *neposlušnost*. (En-Nisa, 34) Nejasno je zašto se u slučaju muškarca termin *nušūz* prevodi u značenju *joguni*, a isti taj termin u slučaju žene u značenju *neposlušnosti* i *nepokornosti*. Za ovakve prijevode ne mogu se kriviti prevodioci Kur'ana², jer su oni svoje prijevode usklađivali sa tumačenjima tradicionalnih mufesira Kur'ana koji su, opet, prenosili uvijek isto tumačenje, bez da se upuštaju u dublje analize termina *nušūz* i da

uzmu u obzir više intencije šerijata koje štite ljudsku sigurnost i dostojanstvo bez obzira na spol.

Zbog neprincipijelne interpretacije termina *nušūz* i historijskih okolnosti koje često nisu bile naklonjene ženi, veliki broj islamskih učenjaka po pravilu je *nušūz* u vezi sa ženama tumačio u značenju *neposlušnosti* i *nepokornosti mužu*, odnosno od žena se očekivala poslušnost i pokornost, dok se to od muža nije tražilo. Takvo stajalište argumentirali su hadisima koji govore o obavezi poslušnosti (pokornosti) supruge svome suprugu. U jednom od tih hadisa navodi se da je Poslanik, a.s., rekao: "Da sam ikome naredio da učini sedždu, naredio bih ženi da učini sedždu svome suprugu". (Ibn Hanbel, 5/227 i 228, Ibn Madže, 1853, Et-Tirmizi, 1159³)

Vjerodostojnost ovog hadisa je upitna, posebno ako uzmemo u obzir intencije šerijata. Naime, suprug i supruga su u ugovornom odnosu. Oni su dvije ravnopravne strane u bračnom ugovoru, a ne u ugovoru o robovanju i ibadetu. Sedžda se čini samo Uzvišenom Gospodaru. U najblažoj opciji nedolično je ovu obavezu, koja je isključivo pravo Uzvišenog Gospodara, pripisivati Njegovim robovima. U tumačenju intencije hadisa, većina islamskih učenja tvrdi da je Poslanik, a.s., htio naglasiti obavezu poštivanja i cijenjenja muža od strane žene. Jedinu autor koji je potvrdio autentičnost seneda, ali ne i teksta ovog hadisa je Nasrudin El-Albani u djelu *Daif sunen Ebi Davud*⁴. Tekst ovog "hadisa" je u suprotnosti sa općim principima poštivanja spolova i pravima muškaraca i žena. Također je u suprotnosti s osnovnim ciljem braka spomenutom u ajetu: "I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju. (Er-Rum, 21)

¹ Izuzetak je prijevod Kur'ana Nurke Karamana koji je termin *nušūz* preveo kao bračnu nevjeru.

² Prevođenje Kur'ana na bilo koji jezik veoma je zahtjevan, odgovoran i težak zadatak, a po mišljenju islamskih učenjaka nemoguće je u potpunosti pogoditi smisao

i intenciju zbog nadnaravnosti samog teksta i snage arapskog jezika. Zato se mnogi prevodioci unaprijed ograđuju i naglašavaju pokušaj približavanja čitatelju kur'anskog značenja na određenom jeziku. Treba imati na umu da su tokom historije prijevodi Kur'ana nastajali u različitim

okolnostima, što je utjecalo i na sam prijevod.

³ Et-Tirmizi je ocijenio ovaj hadis kao *hasenun garibun*. Sunen et-Tirmizi, br. 1159.

⁴ El-Albani, M.N. (1991): *Daif Sunen Ebi Davud*, poglavlje: "Pravo supruge nad suprugom". Prvo izdanje. Rijad. Islamska knjižara. Str. 210.

Nije, dakle, uputno pripisivati Poslaniku, a.s., zagovaranje nametanja posebnih obaveza ženama u braku i pravljenje bilo kakvih razlika među supružnicima. Smiraj, ljubav i samilost se ne postižu sedždom jednog bračnog druga drugom, pri čemu se naglašava uloga muža, a minimizira značaj supruge. Temeljno je načelo jednakost ljudskog roda, muškaraca i žena. To se može vidjeti iz ajeta o stvaranju muškarca i žene od jedne osobe – *en-nefsel-vahideh*: “*On vas stvara od jednog bića da na Zemlji živite...*” (El-En’am:98), ili od jednog muškarca i žene: “*O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali...*” (El-Hudžurat, 13)

Uz to, iako je takvo predanje rašireno među muslimanima, važno je apostrofirati da ne postoji nijedan ajet u Kur’anu u kojem se govori o stvaranju žene od krivog rebra! Ne postoji ni hadis sa sintagmom *krivo rebro* kao materijom od koje je stvorena žena. Postoji hadis u kome se kaže da je žena stvorena od rebra ili da je poput rebra (El-Buhari, 2009: 3/1064/5184), a nikako od krivog rebra, čime zagovornici ove sintagme insinuiraju određene nedostatke u ženskoj prirodi. Upravo je takvo shvaćanje imalo veliki utjecaj na loš položaj muslimanke u porodici i društvu.

Da su oba supružnika jednaka u pravima i dužnostima svjedoči ajet: “*...One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu...*” (El-Bekare, 228) Ne postoji u Kur’anu niti u hadisu tekst koji muškarcu daje prednost u smislu nadmoći, dominiranja i uživanja većih prava u odnosu na ženu. U nastavku 228. ajeta iz sure El-Bekara stoji: “*...muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen...*” Ovaj dio ajeta ne govori o muškoj superiornosti nad ženama na razini ljudske vrijednosti, već o većem stepenu odgovornosti. U slučajevima kada postoje određene razlike u

obavezama i pravima, tačno se zna da su one rezultat različite psiho-fizičke konstrukcije muškarca i žene. Dakle, postoji razlog zašto je u određenim pravima ili obavezama napravljena razlika. Ali ta uvjetovana razlika nije pravilo niti princip. Uzajamna veza bračnih drugova treba biti baš onakva kakvom je opisuje kur’anski ajet: “*One su vaša odjeća, a vi ste njihova odjeća...*” (El-Bekara, 187) U suprotnom, može se upasti u zamku porodičnog nasilja protiv kojeg je islam nedvosmisleno i kategorično ustao od svoje pojave.

Dodatnu zabunu po pitanju bračnih odnosa među islamskim učenjacima unosi sadržaj prijevoda cijelog ajeta 34. iz sure En-Nisa u kome stoji: “*Muškarci vode brigu o ženama* zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje. Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu trebaju brigu voditi, jer i Allah njih štiti. A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, *pa ih i udarite* (darb); a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! – Allah je, zaista, Uzvišen i Velik!”

Muškarci se brinu o ženama (pogrešno je tvrditi da muškarci upravljaju ili su nadređeni ženama kao što se navodi u nekim našim prevodima Kur’ana⁵) s obzirom na određene sposobnosti kojima ih je Allah odlikovao u odnosu na žene i zato što su oni dužni da troše svoje imetke za zbrinjavanje porodice. Dakle, muškarci i žene se nadopunjuju i prednost jednog ne predstavlja nedostatak drugoga. Na muškarcu je briga oko troškova izdržavanja i samim tim sigurnosti žene koja se može posvetiti ulozi majke za koju je predodređena, a koju muškarac ne može obavljati. Ženi ne treba nametati dodatne obaveze koje podrazumijevaju izdržavanje porodice, osim ako ona to dobrovoljno želi. Pravda leži upravo u činjenici da su muškarcu date posebne tjelesne,

psihičke i duhovne sposobnosti za ispunjenje njegovih zadataka te da su ženi isto tako date odgovarajuće tjelesne, duhovne i psihičke sposobnosti za ispunjenje njenih zadataka i izvršavanje ovosvjetovne uloge. (Kutb, 1986:2/650) Razlike u nekim dužnostima i pravima nastale su kao posljedica određenih psiho-fizičkih razlika. A bogatstvo je upravo u različitosti. Samo takvi se nadopunjuju i samo takvi su kompatibilni.

En-nušüz je arapski termin koji u osnovi znači izdignuti se iznad nečega, npr. Zemlje. (Navedeno prema: Fejzurabadi, 1995:474) Isto kao što znači *uraditi nešto izvan uobičajenog*. Također, termin ima i sljedeća značenja: *ponižavanje, obezvređivanje, smatrati nekoga manje vrijednim, uzvišavanje nad drugim, oholost, nipoštašavanje, smatrati se superiornim, omalovažavanje, ravnodušnost, loše i zlonamjerno ponašanje*. (Medžme’a el-luga el-arabijje, 1972; Kunejbi, Kal’adži 1988:480)

S obzirom na činjenicu da se prije termina *nušüz* u ajetu spominju dobre i čestite žene, dakle, one koje su u slozi i dogovoru sa svojim muževima i koje se kao takve drže bračnog ugovora, onda su žene koje ne poštuju dogovor *i koje su izašle izvan uobičajenog* (*nušüz*), one koje zanemaruju obaveze prema suprug. Nad takvim ženama, da bi se popravile, treba primijeniti jednu od tri mjere koje su navedene u nastavku ajeta.

Kada se radi o muškarcima, oni su po prirodi stvari dužni da se brinu o ženama, posebno o materijalnom statusu porodice i svojih supruga. U slučaju kada počnu zanemarivati svoja prava, oholiti se nad suprugama i smatrati ih osobama drugog reda, onda su oni ti koji čine *nušüz*. Dakle, kada muškarac počne uskraćivati prava, zanemarivati suprugu, oholiti se nad njom i raditi ono što nije uobičajeno za uzoritog supruga, onda je on počinitelj djela koje

⁵ Pandža, M. i Čušević, Dž. (1989): *Kur’an Časni*, Islamic Relief, England, str. 119. Mehanović, M. (2014): *Kur’an sa prevodom (značenja) na bosanski jezik*,

utemeljen na Ibn Kesirovom tumačenju, i kratki komentar. Zenica. BZK “Preporod”, 84. Atajić, R. (2001): *Prijevod Kur’ana sa tefsiirom i komentarom na*

bosanskom jeziku. Munchen. SKD Bavaria Verlag & handles GmbH, Mlivo, M. (2004): *Prijevod Kur’ana, komentar, index*. Medžlis Islamske zajednice Bugojno.

zovemo *nušūz*. Stoga bi najadekvatniji prijevod termina *nušūz*, ovisno o kontekstualizaciji ajeta, značio: *omalovažavanje i namjerno loše ponašanje supružnika*. Takvo značenje obuhvatilo bi intenciju kur'anskog teksta u oba gore spomenuta ajeta iz sure En-Nisa.

Ajet En-Nisa 34. ne može se odvojeno posmatrati od 128. ajeta iz iste sure zato što se termin *nušūz* spominje u kontekstu oba supružnika. U tom smislu, u oba slučaja termin *nušūz* ima približno isto značenje. Međutim, i le-timičnim pregledom dostupnih tefsira Kur'ana⁶ jasno je da se u njima ne navodi isto značenje ovog termina. Dok se za žene *nušūz* obično kritički razumijeva u značenju: *neposlušnost, nepokornost i buntovništvo*, u slučaju muškarca za *nušūz* se koristi nešto blaža terminologija: *jogunstvo, zanemarivanje, odbojnost, napuštanje*, itd. Poznato je da jedan termin može imati više značenja, što umnogome zavisi od konteksta, ali u ovom slučaju kontekst, bračni odnosi, isti je i ne utječe na različito tumačenje. Pa ipak, različito tumačenje ovog termina u tradicionalnim tefsirima dovelo je do neadekvatnih prijevoda 34. i 128. ajeta sure En-Nisa na bosanski jezik. Tačno je da *nušūz* označava loše ponašanje žene prema mužu, kao i muža prema ženi. Psihološki i drugi vidovi nasilja samo su jedan od mogućih tumačenja, jer loše postupanje *nušūz* može biti kako u psihološkom, tako i u fizičkom smislu. Asad o tome kaže: "U ovom kontekstu loše postupanje supruge podrazumijeva namjerno i konstantno kršenje bračnih dužnosti ili zanemarivanje bračnih obaveza." (Asad, 1980:109)

Zlostavljanje supruge – *darb*

Uz objašnjenje termina *nušūz*, nameće se potrebnim preispitati raniju ali i današnju interpretaciju⁷ 34. ajeta

sure En-Nisa, koji govori o mjerama koje suprug treba poduzeti u slučaju lošeg ponašanja njegove supruge. Klasični tumači Kur'ana smatrali su da muškarac ima pravo da, između ostalog, fizički kazni ženu (supругu), što je u suprotnosti s intencijom šerijata u pogledu poštivanja ljudskih prava i dostojanstva osoba, kao i s gore navedenim kur'anskim ajetima u kojima se spominje da su osnova bračnog života: smiraj, ljubav i samilost. Takvo tumačenje klasičnih komentatora Kur'ana predstavlja veoma suženu interpretaciju glagola *darebe* kojeg su islamski pravници tumačili na isti način u značenju *fizičkog kažnjavanja*.

Smatramo da glagol *darebe*, u zavisnosti od konteksta vremena, povoda objave i mjesta, može imati različita značenja.⁸ Također, kod tumačenja termina *darb* u ovom ajetu potrebno je imati u vidu više intencije šerijata u kojima nije prihvatljiv nijedan oblik nasilja, svejedno radilo se o fizičkom, psihološkom ili nekom drugom vidu nasilja. Šerijat štiti ljudsko dostojanstvo s kojim je čovjeka Allah odlikovao, svejedno bio on muškog ili ženskog roda, vjernik ili nevjernik, praktičar vjere ili ne. Zato je teško prihvatiti da Poslanik, a.s., koji se borio protiv bilo kojeg vida zlostavljanja i fizičkog nasilja, od Uzvišenog Gospodara prenese naredbu kojom se traži isto to nasilje. Teško je zamisliti kako bi djeca doživjela udaranje njihove majke kao odgojnu mjeru od njihova oca. U početku ovog ajeta muškarci su zaduženi za brigu i harmoniju, ali im se u svrhu tog čina ne dozvoljava upotreba sile. Zilka Spahić o tome kaže: "U 21. stoljeću kada su ljudska prava i dostojanstvo garantirani velikim brojem međunarodnih konvencija i deklaracija i kada postoje i međunarodni i domaći mehanizmi

zaštite, ljudsko dostojanstvo se i dalje ugrožava i negira, posebno ženama i manjinama, a to je, nažalost, u velikoj mjeri prisutno i u muslimanskim zemljama. Pod izgovorom primjene šerijata i u ime Boga, negira se dostojanstvo žene, nemuslimana i drugih manjina." (Spahić-Šiljak, Z. 2021:96)

Razlike između muškaraca i žena islam je sveo na niz psiho-fizičkih razlika koje ni u kom slučaju ne mogu biti povodom nadmoći muškarca nad ženom. Propisi i poruke Kur'ana su intonirani tako da se postepeno s razvitkom društva određene prakse dokidaju (ropstvo, neravnopravnost), a da se dostojanstvo žena i muškaraca usaglašava s dostignutim civilizacijskim razvitkom. Ako je vremenom ukinuto ropstvo kao nehumana ljudska tvorevina, onda je bilo očekivano da se isto tako dokine i vlast muškarca nad ženama što je također nehumana ljudska vertikalna moć koja žene drži u podređenom položaju i poslušnosti muškarcu. (Spahić-Šiljak, Z. 2021:95) Iz ukupnih Poslanikovih s.a.v.s. poruka može se zaključiti da vrijednost muškarca nije veća od vrijednosti žene i da su oni jednaki, a da je muškarac samo prvi među jednakima.

Činjenica je da islam zagovara oslobađanje žena od ugnjetavanja i poniženja, kao što je činjenica da su se običaji ugnjetavanja i zlostavljanja zadržali među muslimanima. Iako ni tradicionalni tumači Kur'ana ne odobravaju nasilje u porodici, ono se ipak zadržalo među muslimanima kroz odobravanje muškarcu da ženu može odgajati i disciplinirati udarcem!⁹

Porodična pitanja se trebaju stalno i u svakom vremenu istraživati i analizirati, posebno u edukativnom smislu, jer je porodica osnovna ćelija društva. Porodica danas nije ista kao u vrijeme klasičnih islamskih učenjaka. U tom smislu je pitanje udaranja

⁶ El-Kurtubi, M. (1996:5/178), El-Begavi, H. (1993:1/336), Ibn Kesir (1993:1/466), Ez-Zuhajli, V. (1991:5/56), El-Kutb, S. (1986:2/654)

⁷ Misli se na prijevod i tumačenje.

⁸ Cjelokupan ovaj rad odgovor je na sljedeće pitanje jednog čitaoca: Esselamu

alejkum! U navedenom ajetu se govori o rješavanju nesuglasica i problema u braku, kao i o metodologiji njihovog prevazilaženja. Nije mi jasno kako "udaranje supruge", makar i misvakom, može biti rješenje nekog problema i nesuglasice?! Molim za objašnjenje. Zahvaljujem

unaprijed. (<https://mullasadra.ba/pitanja-i-odgovori/pitanja/tumačenje-34-ajeta-sure-en-nisa/>)

⁹ Vidi: El-Kurtubi, 1996:5/178; El-Begavi, 1993:1/336; Ibn Kesir, 1993:1/466; Ez-Zuhajli, 1991:5/56; El-Kutb, 1986:2/654.

(darb) supruge danas itekako bitno promatrati u svjetlu savremenog shvaćanja porodice, jer je pitanje razumijevanja ovog termina važno, ne samo za muža i ženu, već za porodični život općenito. Također, neadekvatno razumijevanje ovog termina ima reperkusije na formiranje opće slike o položaju žene u muslimanskim društvima. Zbog toga je nužno napraviti razliku između naučavanja islama i trenutnog stanja i položaja porodice u muslimanskim zajednicama. Temelji bračnih odnosa u islamu uspostavljeni su na konceptu spokoja, ljubavi i samilosti, tako da su svi sistemi, tradicije, prakse i mišljenja koji su u suprotnosti s ovim temeljom moraju preispitati i dobro analizirati.

Usljed društvenih i životnih promjena, nije primjereno ograničavati polje istraživanja bračnih odnosa na nekadašnje interpretacije. Naravno, to ne znači da sva dosadašnja tumačenja treba odbaciti. Naprotiv, njihovo iskustvo je od neprocjenjivog značaja. Treba ga dobro razmotriti i detaljno analizirati u okviru historijskog i društvenog konteksta te iz tog iskustva izvući ono što će danas zadovoljiti suštinsku potrebu ljudi.

U tom kontekstu posmatramo i prijevode Kur'ana na bosanski koji su od neprocjenjivog značaja za razumijevanje islama. Prevodioci su, sa svoje strane, učinili sve da vjernicima približe značenje i smisao Allahove poruke. Svaki prijevod predstavlja posebnu tačku gledišta na kur'anski tekst i svaki pomaže u rasvjetljavanju određenih značenja kur'anskog teksta.

Raznovrsni spektar značenja termina *darebe*

Poznavanje savremenog arapskog jezika nije dovoljno u prevođenju teksta koji je objavljen prije 1450 godina, kada je glagol *darebe* možda imao drugačije značenje.

Riječ *darb* se u Kur'anu u različitim formama spominje na 54 mjesta sa 16 različitih značenja¹⁰, ovisno o

kontekstu. Kvalitetnom analizom svih ajeta u kojima se spominje glagol *darebe*, svejedno radilo se o prelaznom ili neprelaznom obliku glagola, sva značenja mogu se svesti pod opća kao što su: izolirati, odvojiti, razdvojiti, otići, udaljiti se, odseliti se itd.

Pomenuto opće značenje glagola *darebe*, može pomoći u razmatranju intencije teksta 34. ajeta sure En-Nisa. Vidjeli smo da ajet govori o mogućem lošem ponašanju supruge i mjerama koje suprug treba poduzeti ako se boji njenog zanemarivanja bračnih obaveza. Kako bi se ovom problemu adekvatno pristupilo te da bi se partneri pomirili na dostojanstven način, supругu se savjetuje da poduzme jednu od tri mjere: da supругu posavjetuje, pa ako nastavi sa zanemarivanjem bračnih obaveza i lošim ponašanjem, da se od nje odvoji u postelji, a ako ni to ne urodi plodom, onda da se odvoji i izoluje od nje (*darb*) kao što je to uradio Poslanik, a.s., kada su njegove supruge od njega tražile više materijalnih sredstava za poboljšanje životnih uvjeta. On se tada povukao u izolaciju na mjesec dana i ponudio im izbor da prihvate uvjete života koje im on može ponuditi i da ostanu u braku s njim ili da ih pusti i dostojanstveno se razvede od njih. (El-Buhari, 2009:5191) Poslanik, a.s. dakle, kao odgojnu mjeru, nije upotrijebio fizičko kažnjavanje. O ovom događaju Kur'an govori u suri El-Ahzab u ajetima 28 i 29.

Ako se supругa popravi i uvidi svoju grešku, onda se poduzete mjere automatski prekidaju. Međutim, ako ni treća mjera (*darb*) ne urodi plodom, onda je u njihov bračni problem potrebno uvesti arbitra/pomiratelja iz njegove i njene porodice. Pošto nisu uspjeli sami iznaći rješenje i vratiti harmoniju u svoj porodični život, propisuje se postupak medijacije u kojem će članovi najuže porodice pokušati riješiti problem među njima. Ukoliko stvarno žele pomirenje i nastavak bračnog života, Allah će im podariti uspjeh. Ukoliko ovaj pokušaj

ne uspije premostiti jaz među njima i povratiti mir, onda se obje strane moraju suočiti s mogućim izborom: "...pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati." (El-Bekara: 229)

Iz svega do sada rečenog, a uzimajući u obzir više intencije šerijata u kontekstu zaštite porodice, interpretacija prijevoda 34. ajeta sure En-Nisa bi mogla ovako glasiti: "Muškarci su dužni štiti i izdržavati svoje supruge. Svakog od njih dvoje Allah je odlikovao sposobnostima za izvršenje uloge za koju su zaduženi. Muškarci finansiraju porodične potrebe iz svoga imetka. Čestite i uzorite žene čuvaju ognjište i vode brigu o porodici za vrijeme muževljeva odsustva. A Allah njih zbog toga štiti. One žene čijeg lošeg ponašanja se pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji razdvojite, pa se i izolujte od njih. A kada se pokaju i prestanu sa zanemarivanjem svojih obaveza i lošim ponašanjem, onda im nepravdu ne činite! Allah je zaista, Uzvišen i Velik!"

Do ovakvog shvaćanja ajeta smo došli na osnovu poimanja općeg konteksta strukture porodice i bračnih odnosa u islamu kao i viših intencija šerijata. Naravno, kao što se ni drugi ajeti ne mogu posmatrati sami i odvojeno od sličnih ajeta, tako se i ovaj kur'anski ajet treba posmatrati u korelaciji sa sljedećim kur'anskim ajetima:

"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s imenom Čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi." (En-Nisa, 1) "I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju." (Er-Rum: 21) "One su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća..." (El-Bekara, 187)

¹⁰ U pitanju su sljedeća značenja: *navesti kao primjer, porediti, krenuti na put, odvojiti*

se, uspavati, odustati, spustiti, tresti nogama, proći kroz, razdvojiti, pasti na, biti

ponižen, udarati, postaviti pregradu, izolirati, otići. Vidi: Muftić, 1997:839-840.

“O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti.” (Et-Tahrim, 6) “Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključićemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti – svaki čovjek je odgovoran za ono što sâm čini.” (Et-Tur, 21) “Kada pustite žene, onda ih, prije nego što ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ili na lijep način zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje; a onaj ko tako postupi – ogriješio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima...!” (El-Bekare: 231)

Shodno gornjim ajetima, bračni odnosi temelje se na: ljubavi, samilosti, dobročinstvu, zaštiti i međusobnom razumijevanju supružnika. Kur'an također promovira ljudsko dostojanstvo, svejedno radilo se o muškarcu ili ženi.

Žena u savremenim muslimanskim društvima

Stvarnost u muslimanskim društvima u vezi s bračnim odnosima je turobna i žalosna. Sve češće se čuju informacije o tome kako je žena u mnogim muslimanskim sredinama u velikom procentu izložena psihičkom i fizičkom maltretiranju i zlostavljanju. Takva percepcija je u suprotnosti sa temeljima institucije braka (čuve-no tri “s”): samilost, solidarnost, saradnja. Između ostalog, za pogrešnu percepciju supruge u muslimanskim društvima kriva su pogrešna tumačenja 34. ajeta sure En-Nisa.

Jedan od rijetkih islamskih mislilaca koji se ohrabrio da na drugačiji način pristupi interpretaciji ove teme jeste dr. Abdulhamid A. Ebu Sulejman. U svom djelu *Bračne nesuglasice – Vraćanje ljudskog dostojanstva posredstvom viših ciljeva šerijata* on kaže: “Problem islamskih pravnikâ bio je u tome što su napravili razliku između iskonske jednakosti kao Allahovih bića i društvene ravnopravnosti žena i muškaraca tako što su naglašavali biološke, psihološke, intelektualne, emocionalne i druge osobnosti

i razlike spolova i na njima gradili svoje stavove. (Abdulhamid, 2009:35)

Uzvišeni Gospodar stvorio je sve ljude slobodnim. Sloboda je osnovna pretpostavka za bilo koju aktivnost i ulogu u životu. Od nje sve počinje. Stoga, ni u kom slučaju ne možemo Uzvišenom Gospodaru pripisati nepravdu kada tvrdimo da je žena manje odlikovana od muškarca, da je ona u podređenom položaju u odnosu na njega. Žene i muškarci su jednaki u dostojanstvu, to je potrebno primjenjivati u praksi. Potrebno je eliminirati stereotipna i diskriminatorna shvatanja o prirodi i ulogama spolova. Allah je čist od svake nepravde.

Neadekvatna percepcija dovela je do takvog poimanja brojnih kur'anskih ajeta. Žena u islamu nije ništa manje slobodna nego u drugim religijama. U islamu se ne traži bespogovorna pokornost supruge mužu. Žena ne mora da tolerira muževljevu samovolju i da udovoljava svakom njegovom zahtjevu. Islam nije propisao pokornost nikome od ljudi! Zato što je pokornost u suprotnosti sa postulatima slobode i zato što je pokornost pravo Uzvišenog Gospodara.

Abdulhamid Ebu Sulejman postavlja veoma logična pitanja kada govori o mogućim posljedicama takve percepcije kur'anskog 34. ajeta sure En-Nisa: “Ukoliko se termin *darebe* shvati u značenju ošamariti, udariti, bičevati ili na bilo koji drugi način nanijeti fizičku bol, patnju i poniženje, kako možemo očekivati od žene da ostane u bračnoj vezi protiv njene volje? Kakva je svrha ovog ugnjetavanja? Da li će pokoravanje žena nanošenjem bola i ponižavanjem pomoći u ponovnom uspostavljanju ljubavi i odanosti i da li će to uspjeti zaštititi strukturu porodice od sloma i rasula? Može li ova mjera obuzdati žene koje veoma dobro poznaju svoja prava i natjerati ih da trpe zlostavljanje nasilnih muževa i zatvore oči pred takvom neprijateljskom i nasilnom vezom? Ili će žene izaći iz takvog braka na osnovu prava koje im islam daje dostojanstvenim puštanjem (hul'om)? Ako je situacija takva, može li biti bilo kakvog

prostora za represiju ili ugnjetavanje u bračnoj vezi, jer će takvi postupci vrlo vjerovatno dovesti do narušavanja porodične strukture i ubrzati njeno propadanje?” (Abdulhamid, 2009:35)

Zaključak

U sretnim i stabilnim brakovima muž i žena su ravnopravni partneri. Oboje zajedno odlučuju i pronalaze zajednička rješenja. Emocionalno inteligentni muževi vole svoje žene i dozvoljavaju njihov utjecaj na sebe. Što se više međusobno slušaju i uvažavaju različitost mišljenja, to je veća šansa za pronalaženje zajedničkog rješenja eventualnih bračnih problema.

Brak je slobodna, ravnopravna i dogovorna zajednica dvoje odraslih pojedinaca različitog spola. Tu slobodu, ravnopravnost i dogovornost treba održavati obostranim radom na sebi i svom odnosu, što je osnova održavanja živim i samoga bračnog odnosa. Razvod je logična i neizbježna posljedica potisnute slobode, nestale ravnopravnosti i iščezlog dogovaranja u svakodnevnom životu bračnih partnera.

Tjelesno kažnjavanje nije nikada bilo, niti može biti, metod uspješnog kontinuiranja ljubavi između supružnika niti model uspostavljanja prisnosti i povjerenja među njima.

Prikladno značenje termina *mušûz* bilo bi *omalovažavanje i zlonamjerno loše ponašanje supružnika*, svejedno radilo se o suprugu ili supruzi. Prikladno značenje termina *darebe* u navedenom ajetu bilo bi *izolacija, odlazak, odvajanje*.

Vrijeme je da se preispita sveukupan odnos prema tumačenju 34. ajeta sure En-Nisa i da se ponudi njegovo adekvatnije tumačenje, kao i prevođenje istog na bosanski jezik, posebno ako imamo u vidu činjenicu u šta pozivamo sve žene svijeta kada ih pozivamo u pravdu islama. Ne možemo ih pozivati u zlostavljanje, u nejednakost spolova, niti u ugrožavanje ličnih sloboda jer islam propagira zaštitu istih. Muška tiranija i nasilje u porodici nemaju veze sa kur'anskim porukama niti postupcima poslanika Muhameda, a.s.

Literatura

- Asad, M. (2004). *Poruka Kur'ana, prijevod i komentar*, s engleskog preveo Hilmo Čerimović. Sarajevo: El-Kalem.
- Aykol, M. (2021). *Ponovno otvaranje muslimanskih umova*. Sarajevo: Buybook.
- Duraković, E. (2004). *Kur'an s prijevodom na bosanski jezik*. Sarajevo: Svjetlost.
- Duraković, E. (2021). "O mogućnosti ma prevodenja kur'anskog teksta – prevodenje kao proces", *Takvim za 2022*. Sarajevo: El-Kalem.
- Ebu Sulejman, Abdulhamid A. (2009). *Bračne nesuglasice – vraćanje ljudskog dostojanstva posredstvom viših ciljeva šerijata*. Sarajevo: CNS i Nahla.
- El-Albani, M.N. (1991). *Daif Sunen Ebi Davud*, prvo izdanje. Rijad: Islamska knjižara.
- El-Begavi, H. (1993). *Tefsirul-Begavi*. Bejrut: Darul-kutubil-ilmijeti.
- El-Buhari, M.I. (2009). *Sahibul-Buhari – Buharijeva zbirka hadisa*. Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
- El-Buhari, M.I. (2009). *Sahibu-l-Buhari, Buharijeva zbirka hadisa*. Sarajevo: Amos Graf.
- El-Fejruzabadi, M. (1995). *El-Kamus el-muhit*. Bejrut: Darul-fikri.
- El-Kurtubi, M. (1996). *El-džami'u li ahkamil-Kur'an*. Kairo: Darul-hadis.
- Ez-Zuhajli, V. (1991). *Et-tefsirul-munir fil-akideti veš-šeriatu vel-menhedž*. Bejrut: Darul-fikri.
- Ibn Kesir, I. (1993). *Tefsirul-kur'anil-azim*. Kairo: Darul-hadis.
- Kal'adži, M., Kunejbi, H. (1988). *Mu'džemu lugatil-fukahai*. Liban: Dar en-Nefais.
- Karaman, N. (2018). *Kur'an s prijevodom Nurke Karamana*. Sarajevo: Kupola.
- Karić, E. (2006). *Prijevod Kur'ana*. Bihać: FF. d.o.o.
- Karić, E. (2021). "Kako prevesti wa-dribuhunna: "kaznite ih"; "suprotstavite im se"; "pljusnite ih"; "navodite im lijepe primjere!...?" *Novi muallim*, XXII, 86.
- Kutb, S. (1986). *Fi zilal al-Kur'an*. Džida: Darul-ilmilit-tiba'aven-nešr.
- Medžme'ael-lugael-arabijje (1972). *El-mu'džemul-vesit*. Kairo: Mektebeteš-šuruk ed-devlijeh.
- Mehanović, M. (2014). *Kur'an sa prevodom (značenja) na bosanski jezik, utemeljen na Ibn Kesirovom tumačenju, i kratki komentar*. Zenica: BZK "Preporod".
- Mlivo, M. (2004). *Prijevod Kur'ana, komentar, index*. Bugojno: Medžlis islamske zajednice.
- Muftić, T. (1997). *Arapsko-bosanski rječnik*. Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u BiH, El-Kalem.
- Pandža, M. i Čušević, Dž. (1989). "Kur'an Časni". England: Islamic Relief.
- Spahić-Šiljak, Z. "Rodna perspektiva dostojanstva u islamskoj tradiciji", *Takvim za 2022*. Sarajevo: El-Kalem.

سناید زایموفیتش

نشوز الزوجة وضرب الزوجة في سياق المساواة بين الجنسين

الموجز

يهدف هذا المقال إلى النظر في نتائج تفسير مصطلحي النشوز والضرب عند مفسري القرآن الكريم ومترجمي معانيه، سواء التقليديين منهم أو الحديثيين، وفي الأحكام التي بناها الفقهاء على أساس تلك التفسير، ومن ثم عرض المعارف الجديدة في هذا المجال في سياق الزمان والمكان اللذين نعيش فيهما، وقواعد الإسلام العامة ومقاصد الشريعة. إن الاستخدام الخاطئ للمصطلحات قد يؤدي إلى الخطأ في فهم النص القرآني، وبالتالي إلى تطبيقه غير الملائم في تحديد الأحكام الفقهية والشريعة المتعلقة بالزواج والأسرة. إننا نحاول في هذا المقال الإجابة عن سؤال: هل الترجمات الراهنة للمصطلحين القرآنيين "نشوز الزوجة" و"ضرب الزوجة" تتعارض مع مقاصد الشريعة؟ وفي هذا المعنى، يعالج المقال حساسية العلاقات والمشاكل الزوجية، ويناقش أوجه الفهم المختلفة للمصطلحين القرآنيين "النشوز" و"الضرب". ومع الأخذ في الاعتبار مقاصد الشريعة التي تعتبر كرامة الإنسان إحدى الضروريات في الإسلام، فإن الكاتب يناقش في مقاله إمكانية التفسير المختلف للآيتين ٤٣ و ٨٢١ من سورة النساء اللتين جاء فيهما ذكر مصطلحي "النشوز" و"الضرب".

الكلمات الرئيسية: الشريعة، مقاصد الشريعة، الزواج الشرعي، الإساءة للزوج، ضرب الزوجة، سوء المعاملة، الاعتزال، النشوز، الضرب.

Summary

DISPRAISING OF A SPOUSE (*NUSHŪZ*) AND ABUSE OF A WIFE (*DARB*) IN THE CONTEXT OF GENDER EQUALITY

Senaid Zajimović

This article aims at reviewing the available interpretations of the terms *nushūz* and *darb* in both classical and contemporary translators and interpreters of the Qur'an and with a view of corresponding legal regulations derived from therein. We also here attempt to offer some fresh views in the field in the context of the contemporary time and space and in agreement with the general principles of Islam and the intentions of the Sharia law. The terminology may, if misinterpreted, result in the misperception of the text of the Qur'an and consequently bring about its inadequate implementation in a form of laws and regulations regarding marriage and the family. In this article we tried to answer the question: Are the available interpretation of the terms *nushūz* as -*disobedience of the wife* - and *ad-darb* as -*chastising / striking of a wife* in collision with the intentions of the Sharia? In this sense, we also discussed the sensitivity of marital relations and issues in the light of differing perceptions of the Qur'anic terms *nushūz* and *ad-darb*. Keeping in mind the intentions of the Sharia which regard human dignity as a value that has to be protected, the author here looks into options that offer a different interpretation of ayahs 34. And 128. Of the surah An-Nisa where the terms *nushūz* and *ad-darb* were used.

Keywords: Sharia, intentions of Sharia, Sharia marriage, depreciation of a spouse, striking a wife, abuse, isolation, *nushūz*, *darb*